

KIRKONMÄEN VIHERALUEET

Jenni Jokela

JUMALAN PUISTOT JA PAPPILAN PUUTARHAT

Vuosisatojen ajan maan pääasiallinen tarkoitus oli tuottavuus. Pelto antoi ravinnon ja metsä rakennus- ja polttopuut. Aidatuilla pihoidilla oli kasvimaat ja hyötypuutarhat. Ympäristö tarjosi toimeentulon. Ihmisellä on kuitenkin halu muokata ympäristöstään kaunis. Puistoalueita muodostui aluksi linnojen, luostareiden ja suurten kartanoiden yhteyteen. Sieltä ne levisivät pienempiin kartanoihin, pappiloihin ja suuriin talonpoikaistaloihin. Ja niistä taas eteenpäin. Kyse oli yksityisistä puutarhoista ja puistoista, julkiset puistot syntyivät myöhemmin. Pappiloiden ja kirkkojen pihapiirit yhdessä hautausmaiden kanssa kehittyivät ensimmäisiksi julkisiksi puistoiksi, sillä niitä ylläpiti yhteisö, seurakunta. Pappilat olivat tehokkaita levittäjiä uusien viljelytapojen ja -kasvien sekä koristekasvien saralla, tunnetuimpana todennäköisesti peruna.

Myös hautausmaiden tuottavuus nousi esille 1800-luvulla, jolloin suntion tai lukkarin palkkaetuihin sisällytettiin oikeus niittä heinä hautausmaalta tai antaa eläinten laiduntaa siellä. Maan hyödyntämistä on myös se, että ruumiit saadaan sijoitettua paikkaan, jossa ne eivät ole haitaksi eläville. Hautaamisen hengellisen ajatuksen mukaan maahan siunattu vainaja odottaa siellä ylösnousemuksen hetkeä. Siunattu maa antaa turvallisen paikan odotukselle. Maan hyödyntämisen ja hengellisen ajatuksen rinnalle virisi tarve hoitaa ja kaunistaa hautausmaita. Alkoi kehitys, jonka tuloksena hautausmaista on kehittynyt ammattimaisesti hoidettuja viheralueita. Näillä viheralueilla järjestetään tänä päivänä erilaisia teemakierroksia niin kasvillisuuden, paikallishistorian kuin taiteellisen näkökulman saralla.

Kirkkoherra Hovilaisen sukua pappilan pihassa vuonna 1921.

Kuvalähde: Keski-Suomen museo. K1046/0135

KIRKONMÄKI VIHERALUEENA

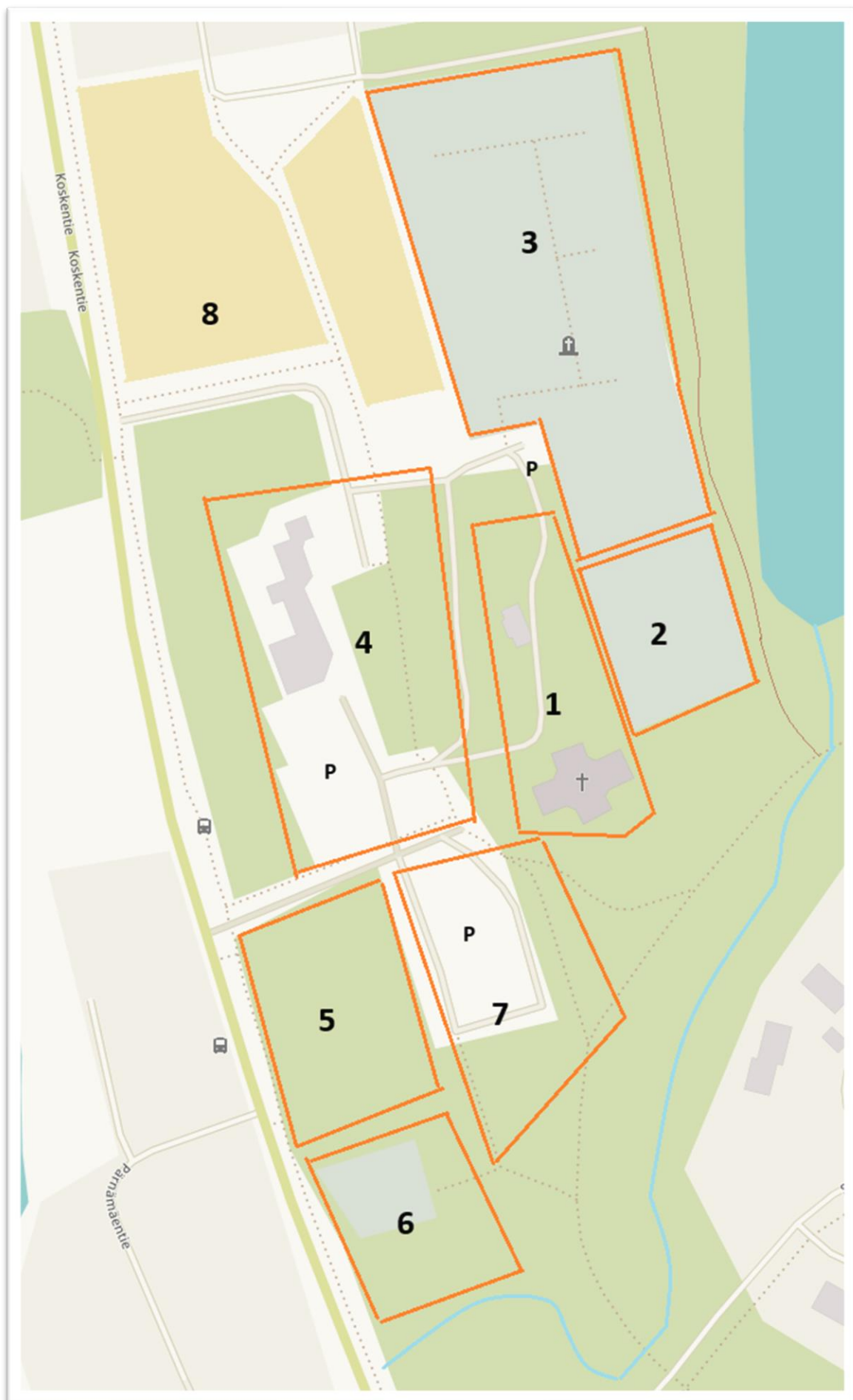
Jämsän kirkonmäen alueen kirkollinen historia ulottuu keskiajalle saakka, jolloin Jämsänjoen läheisyyteen rakentui seurakunnan ensimmäiset kirkot ja niiden yhteyteen kirkkomaat. Pappilan pihapiiri sijaitsi jo 1600-luvun lopulla nykyisellä paikallaan ja sen eteläpuolelle rakentui kirkko 1680-luvulla. Seurakunnan toiminnallinen alue laajeni vuonna 1824, jolloin kirkko rakennettiin nykyiselle paikalle ja hautausmaa sen pohjoispuolelle vuonna 1872. Alueen historiasta ja sen kehityksestä enemmän esitteessä *Jämsän kirkonmäki*.

Nykyisin seurakunnan viher- ja puistoalueita sekä metsää Koskentie varrella on noin kolmetoista hehtaaria. Hautausmaita hoidetaan hautausmaiden hoitosuunnitelman mukaisesti. Kiinteistöiden viheralueita hoidetaan puisto- ja niittyalueina.

Kirkonmäen alueelta löytyy runsas valikoima kasvillisuutta. Valikoimassa on sekä perinteisiä, että harvinaisempia lajeja. Viime vuosien aikana alueelle on istutettu useita uusia puita ja pensaita, joidenkin kanssa on tehty rohkeitakin kokeiluja. Puuvartisten kasvien lisäksi alueelta löytyy lukuisia eri perennalajeja.

Aluetta hoidetaan hautaustoimen kausityöntekijöiden ja seurakuntamestareiden toimesta. Maisemapellon hoidosta vastaa vuokralainen. Viheralueita pyritään kehittämään ja uudistamaan työn teon helpottaminen ja ympäristönäkökulmat huomioiden.

Viereisen sivun kartassa alue on jaoteltu kahdeksaan osaan. Näiden alueiden kasvillisuutta käydään läpi alueittain, lukuun ottamatta aluetta 8, jossa on maisemapelto. Pellolle on kylvetty erilaisten niittykukkien siemeniä. Pellolla kukkivat kukat jätetään kaikkien ihailtaviksi ja pörriäisten iloksi. Tekstissä esitellään pääasiassa alueen nuoria puita ja pensaita. Vanhat puut ja perennat jäävät vähemmälle huomiolle, ainakin vielä tässä vaiheessa.

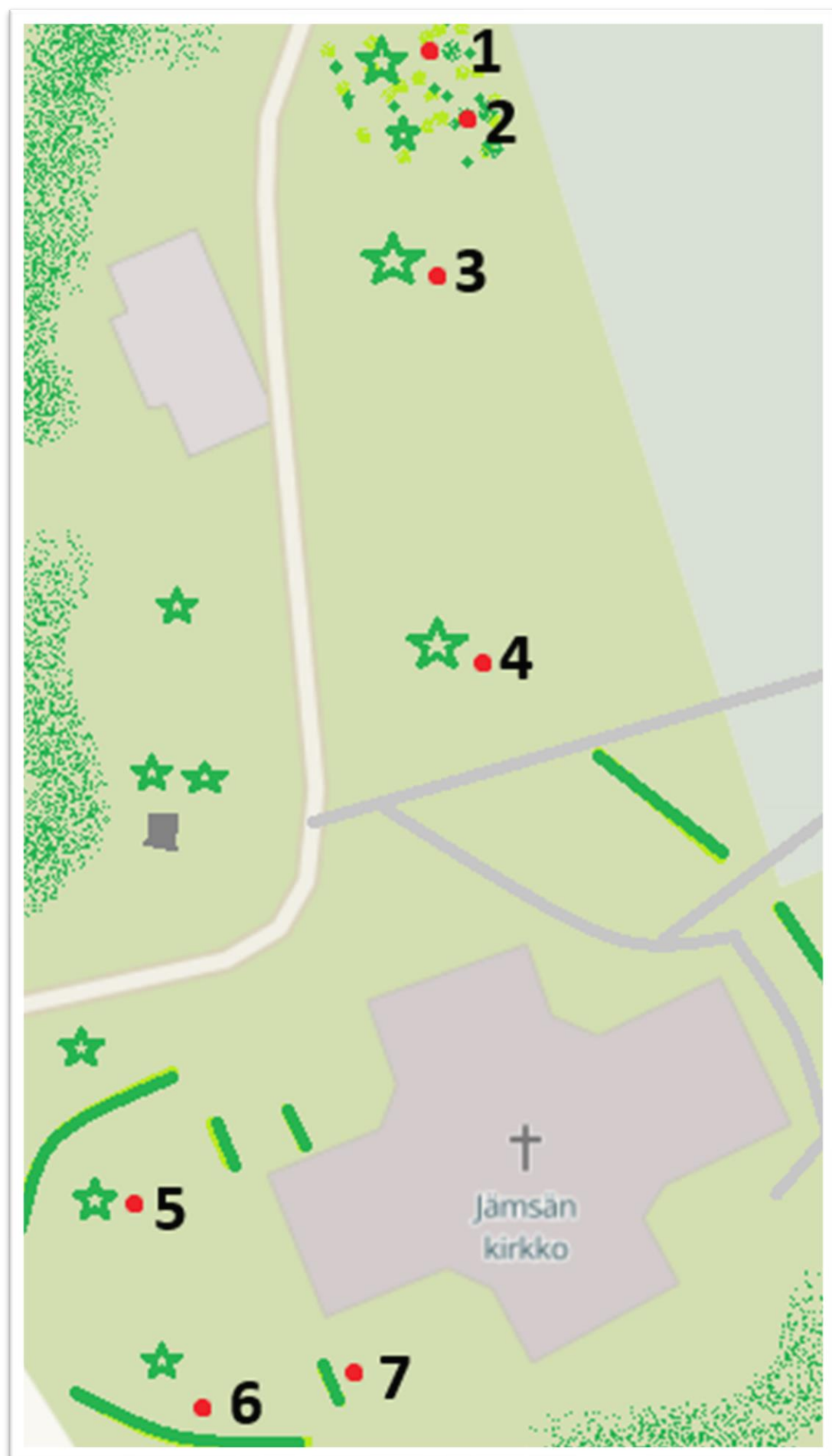

1. KIRKON PIHA-ALUE

Kirkko on rakennettu kallioisen mäen päälle, ja se antaa vahvat suuntaviivat alueen viherrakentamiselle ja hoitamiselle. Kirkon piha-alue on saanut nykyisen muotonsa jo 1900-luvun alussa, jolloin silloisen kirkon länsipuolelle tehtiin pengermuurit sekä leveä portaikko. Kun nykyinen kirkko vuonna 1929 valmistui, jäi muuri ja portaat paikalleen. Muodoltaan ja toiminnoiltaan kirkon piha-alue on säilynyt vuosikymmeniä samanlaisena. Istutukset, nurmialueet ja tiet ovat hakeneet paikkansa jo hyvissä ajoin.

Alue rajautuu kirkon takana sekametsään ja kallioiseen rinteeseen. Piha-alueen itäpuolelle jää uurnalehto, joka rajautuu kirkon piha-alueesta pensasaidalla sekä niittymäisellä rinteellä. Kellotapulin ja huoltotien välissä kasvaa mäntyvoittoinen metsikkö.

1.	Euroopanvalkopyökki	Carpinus betulus
2.	Rusovuohenkuusama	Diervilla sessilifolio `DISE`
3.	Tammi	Quercus robur
4.	Hevoskastanja	Aesculus hippocastanum
5.	Riippapihlaja	Sorbus aucuparia
6.	Angervo	
7.	Hortensia	

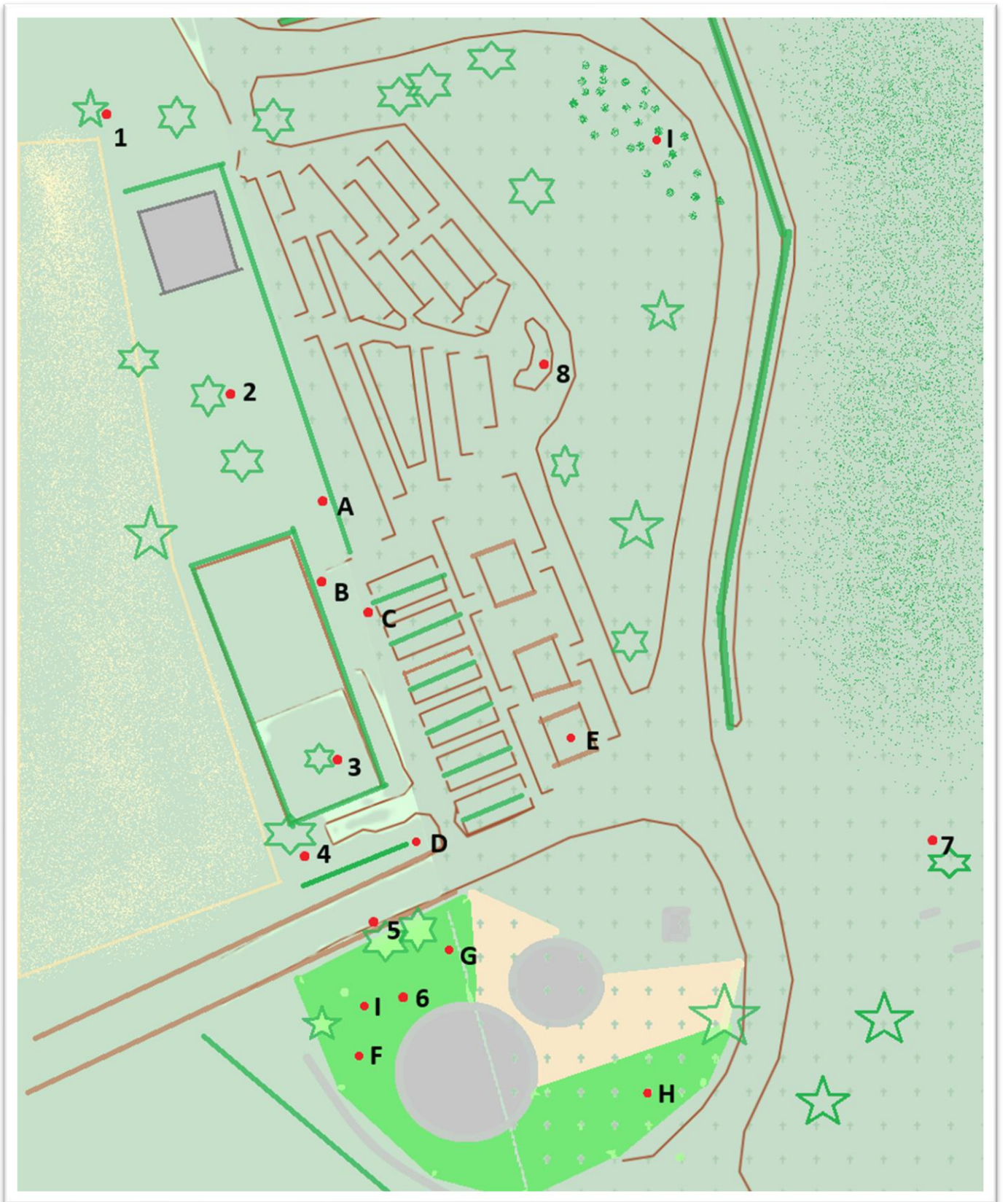
2. KELLOTAPULIN UURNALEHTO

Kellotapulिन uurnalehdon on suunnitellut arkkitehti Bey Heng ja se vihittiin käyttöön vuoden 1998 syksyllä. Uurnalehdon jatkoksi valmistui vuoden 2024 keväällä Sarastus Oy:n Raisa Heinon suunnittelema laajennusosa, jossa on uusi sirottelualue sekä tuhkaholvi.

Uurnasukuhaudat sijoittuvat yhtenäisten palkkien päälle, joiden edustalla kasvaa erilaisia perennoita. Uurnalehdon kasvivalikoimassa on tehty vuosien aikana muutoksia, mutta valtaosa pensaista ja perennoista sijaitsee niillä sijoilla, joihin ne arkkitehti on suunnitellut. Laajennusosa yhdistää tuhkahautaamisen ja rauhallisen muistelupaikan, sillä alueesta on suunniteltu viihtyisä kokonaisuus kasveineen ja valaistuksineen. Laajennusosalle on laitettu istutusten lisäksi myös kuntaa.

1.	Harmaapihta	Abies concolor
2.	Keskilännentammi	Quercus ellipsoidalis
3.	Sirotuomipihlaja	Amelanchier laevis
4.	Visakoivu	Betula pendula var. carelica
5.	Pylväshaapa	Populus tremula 'Erecta'
6.	Surukuusi	Picea abies forma Pendula
7.	Hokkaidonvaahtera	Acer japonicum
8.	Koristeomenapuu	Malus

A.	Vuorimänty	Pinus Mugo
B.	Keijuangervo	Spiraea japonica
C.	Koivuangervo	Spiraea betulifolia
D.	Norjanangervo	Spiraea 'Grefsheim'
E.	Pikkupilarikataja	Juniperus communis SENTINEL
F.	Alppiruusut	Rhododendron
G.	Kevätatsalea	Rhododendron x fraseri
H.	Lamoherukka	Ribes glandulosum
I.	Tuivio	Microbiota decussata

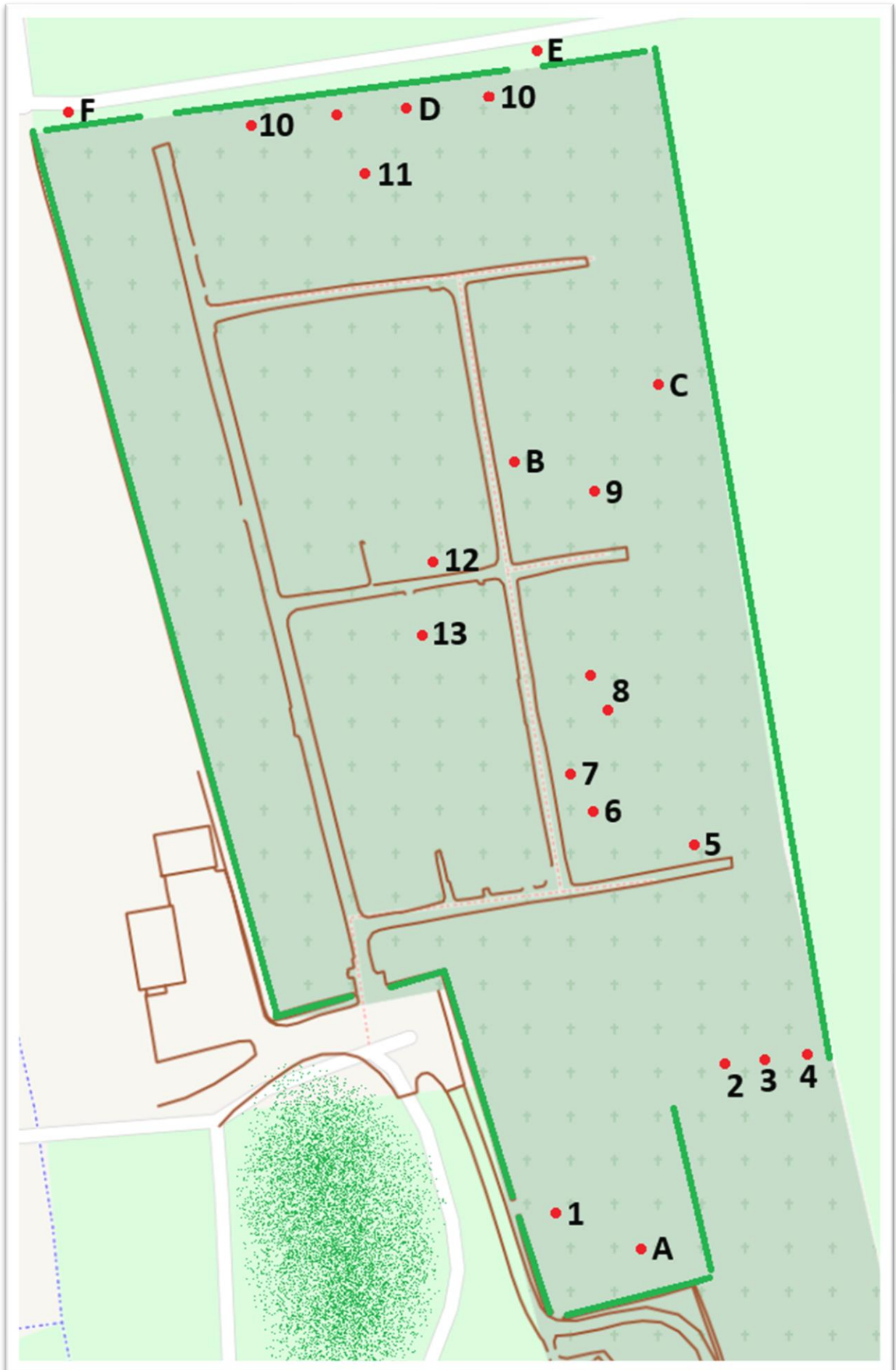

3. VANHA HAUTAUSMAA

Vuonna 1871 perustettu ja vuonna 1915 nykyisen kokonsa saavuttanut hautausmaa on vehreä puistomainen alue laajoine nurmipintoineen sekä runsaine puineen. Pääportilta hautausmaan perälle johtava lehmuskujanne hallitsee hautausmaata ulkonäöllisesti. Lehmukset on istutettu vuonna 1954. Niiden lisäksi hautausmaalla kasvaa koivuja, vaahteroita, kuusia, mäntyjä, pihlajia sekä pihtoja. Kolmeatoista hautaa ympäröi pensasaita, joista osa leikataan seurakunnan työntekijöiden toimesta kaksi kertaa kesässä. Pohjoissivua lukuun ottamatta hautausmaata ympäröi leikattava kuusiaita.

1.	Vienokirsikka	Prunus maximowiczii
2.	Kanadanhemlockki	Tsuga canadensis
3.	Kanadanhemlockki	Tsuga canadensis
4.	Koreanvaahtera	Acer pseudosieboldianum
5.	Kynäjalava	Ulmus laevis
6.	Pihta (mahd. Lännenpihta)	Abies
7.	Ruotsinpihlaja	Sorbus intermedia
8.	Sitruunapihlaja	Sorbus 'JOSEPH ROCK'
9.	Mänty (laji tuntematon)	Pinus
10.	Mongolianvaahtera	Acer tataricum subsp.ginnala
11.	Laavapihlaja	Sorbus alnifolio
12.	Pihta (mahd. Siperianpihta)	Abies
13.	Helmiorapihlaja	Crataegus x mordenensis TOBA

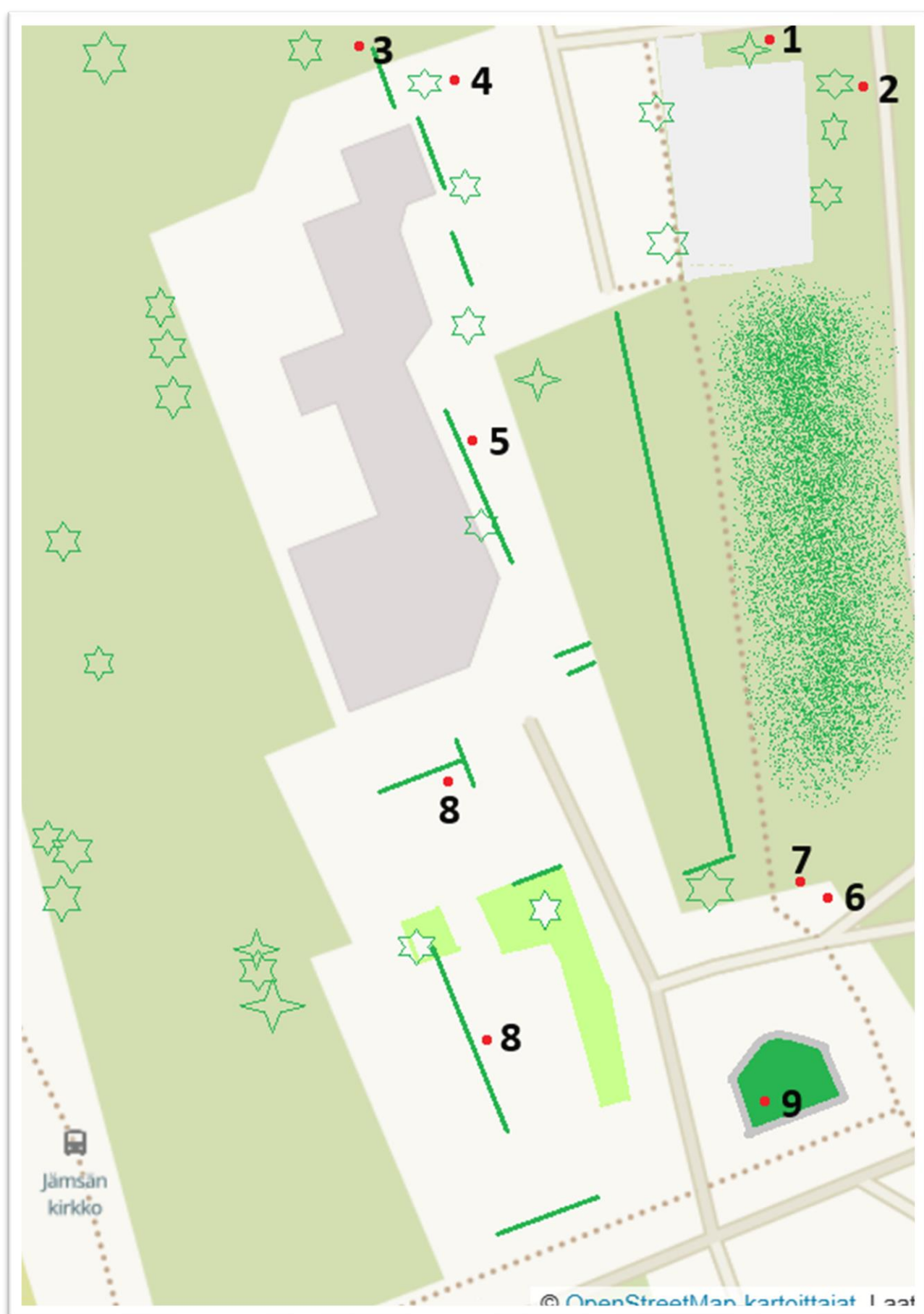
A.	Koivuangervo	Spiraea betulifolia
B.	Kiiltotuhkapensas	Cotoneaster lucidus
C.	Taikinamarja	Ribes alpinum
D.	Loistojasmike	Philadelphus lewisii Tähtisilmä
E.	Lännenheisiangervo	Physocarpus opulifolius
F.	Rusovuohenkuusama	Diervilla sessilifolio

4. SEURAKUNTAKESKUS YMPÄRISTÖINEEN

Seurakuntakeskus rakennettiin vanhalle papinpellolle vuonna 1992. Seurakuntakeskuksen edustalle on tehty parkkipaikat, joita jäsentämään on istutettu pensasaitoja. Osa parkkipaikoista sijoittuu vanhalle pappilan karjapihalle ja kirkkopihalle. Koskentieltä nousevia teitä reunustaa pihlajakujanteet. Kirkkoa kohti nousevan tien varressa pihlajakujanne on ollut 1960-lähtien, mutta seurakuntakeskuksen pohjoispuolelle se tehtiin tien rakentamisen yhteydessä vuonna 2009.

1.	Pihta	Abies
2.	Sitruunapihlaja	Sorbus 'JOSEPH ROCK'
3.	Kotipihlaja	Sorbus aucuparia
4.	Pilvikirsikka	Prunus pensylvanica
5.	Marja-aronia	Aronia mitschurinii
6.	Sembramänty	Pinus cembra
7.	Kataja	Juniperus communis
8.	Koivuangervo	Spiraea betulifolia
9.	Seppelvarpu	Stephanandra incisa Crispa

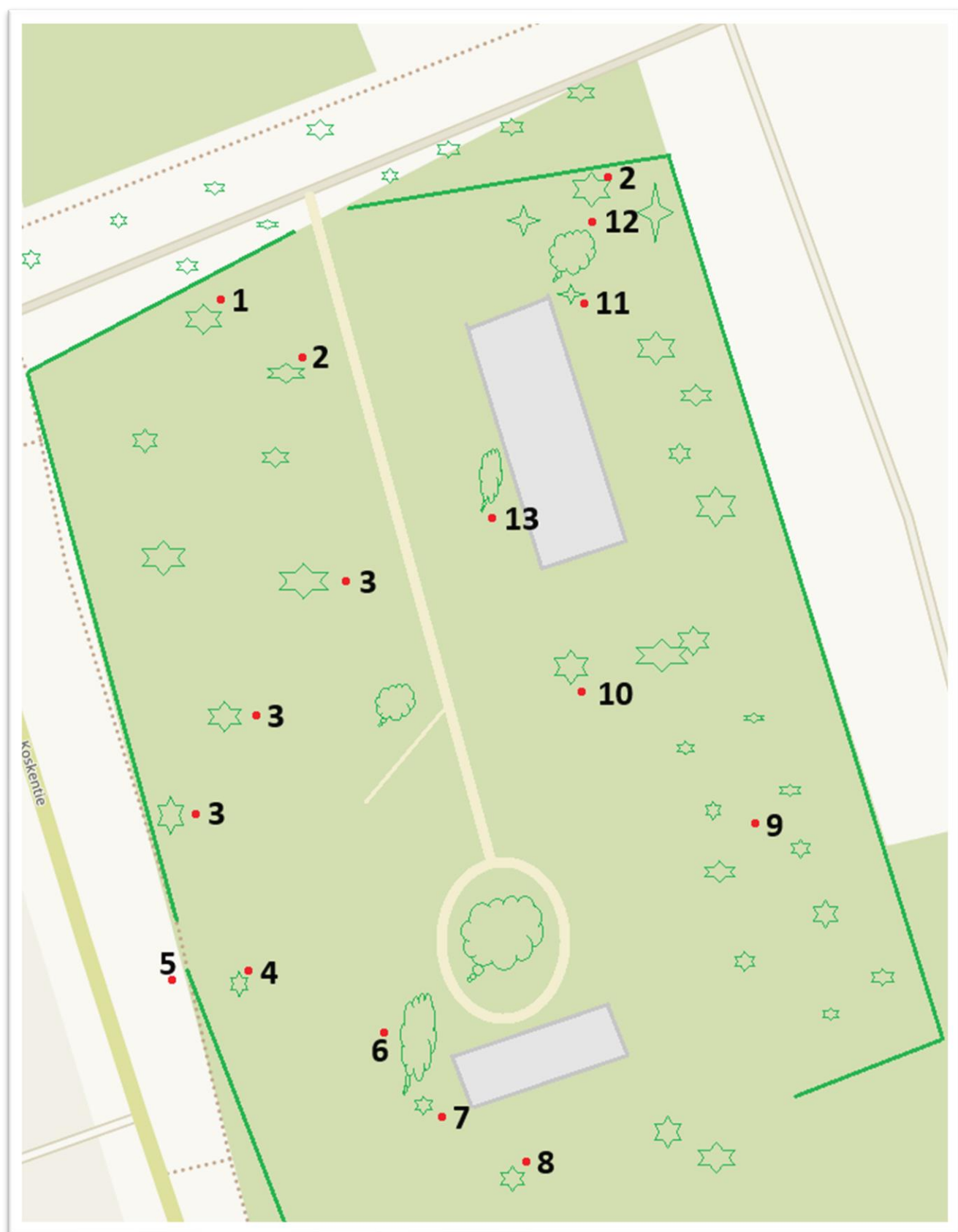

5. PAPPILAN PIHAPIIRI

Pappilan pihapiiri oli 1800-luvun lopulle asti niin sanottu miespiha, jota ympäröi useat eri talousrakennukset ja toiminnot. Vuosisatojen taitteessa pappilan pihasta muodostui puistomainen kokonaisuus uusine puineen ja puutarhoineen. Hyötypuutarha sijoittui nykyisen hedelmätarhan alueelle.

Nykyisin pihapiirin puusto on paljon vähäisempää kuin 1900-luvun ensimmäisinä vuosina, mutta valtavat tammet ja perinteiset juhannusruusut muistuttavat menneistä vuosikymmenistä. Aikanaan pappiloiden kautta levisi pitäjäläisten keskuuteen uusia hyöty- ja koristekasveja. Tämä ajatus mielessä, on pappilan pihaan istutettu uusia lajeja, kuten katsura ja sateenvarjomagnolia.

1.	Vaahtera	Acer platanoides
2.	Lehtikuusi	Larix
3.	Tammi	Quercus robur
4.	Katsura	Cercidiphyllum japonicum
5.	Punalehtiruusu	Rosa glauca
6.	Juhannusruusu	Rosa spinosissima 'Plena'
7.	Sateenvarjomagnolia	Magnolia tripetala
8.	Hopeamagnolia	Magnolia obovata
9.	Hedelmätarha	
10.	Metsäkuusi	Picea abies
11.	Serbiankuusi	Picea omorica
12.	Amerikantaikapähkinä	Hamamelis virginiana
13.	Pionipenkki	

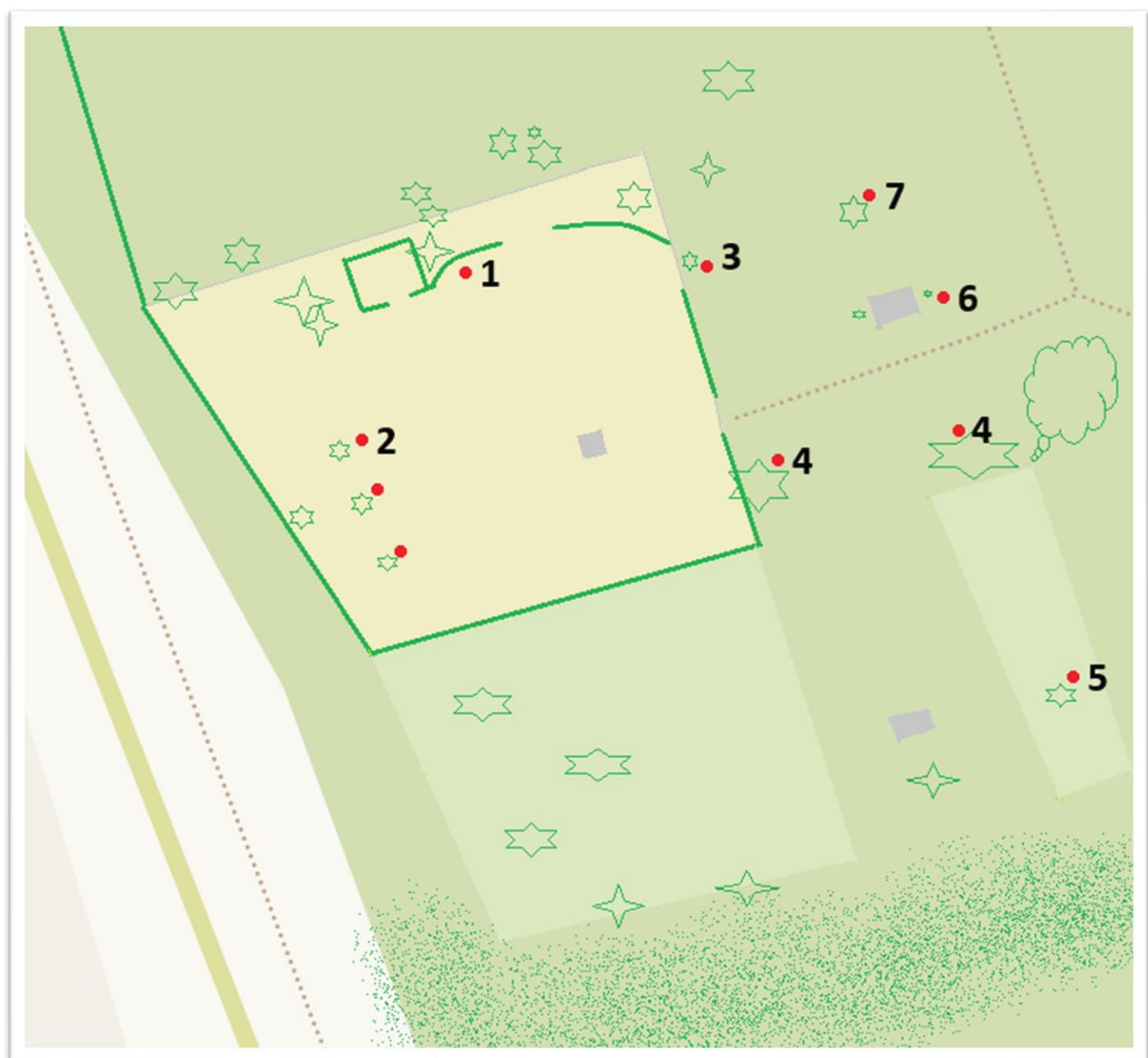
6. MUISTOJEN HAUTAUSMAA JA SANKARIHAUTAUSMAA

Alueella vuosina 1684–1829 sijainneen kirkon yhteydessä oli pieni kirkkomaa, joka säilyi aktiivisessa käytössä aina 1870-luvulle saakka. Nykyisin tällä Muistojen hautausmaalla on jäljellä joitakin vanhoja muistomerkkejä.

Vuoden 1918 sodassa valkoisten puolella kaatuneet vainajat haudattiin alueen keskivaiheille ja vuosien 1939–1945 sodissa kaatuneet samalla paikalle. Alue kunnostettiin puutarhateknikko T. Santakarin suunnitelmien mukaan 1950-luvulla. Sankaripatsas oli hankittu vuonna 1921. Sankarihauta-alueesta muodostui puuton, nurmipintainen alue, jossa kivirivien lomassa kulki hiekkapintaiset käytävät. Aluetta kiersi pensasaita, joka erotti sen Muistojen hautausmaasta. Hiekkapintaiset käytävät on nurmetettu, mutta muuten sankarihautausmaa on säilyttänyt alkuperäisen ulkoasunsa.

Muistojen hautausmaan pappilan puoleinen osa on nurmipintainen alue, jossa on jonkin verran vanhempaa puustoa, kuten pihlajia ja kuusia. Alueen etelälaidalla on nälkämaaksi kutsuttu alue, jota hoidetaan niittymäisenä alueena. Nimitys nälkämaa johtuu siitä, että alueelle haudattiin vuosien 1867–1868 nälkävuosien aikaan satoja vainajia. Hautarivit oli nähtävillä vielä vuosikymmenten jälkeen, ja alue on saanut pysyä koskemattomana. Nälkämaan puusto koostuu pihlajista ja havupuista. Kolmen viime vuoden aikana sinne on istutettu useita pieniä tammen ja saarnen taimia.

1.	Kiiltotuhkapensas	Cotoneaster lucidus
2.	Suomenpihlaja	Hedlundia hybrida
3.	Japaninlikusterisyreeni	Syringa reticulata
4.	Haapa	Populus tremula
5.	Punasaarni	Fraxinus pennsylvanica
6.	Kääpiökataja	Juniperus c. `Repanda`
7.	Hopeavaahtera	Acer saccharinum

7. KANTTORINPUISTO

Kanttorinpuistossa olevat suuret nurmialueet ovat nykyään vähällä käytöllä, mutta vielä 1960-luvulla alueella toimi puutarha ja osa pelloista oli heinäpeltoina. Nykyisin alue toimii puistona, josta kävelytiet vievät kirkon ja hautausmaiden lisäksi sairaalalle ja läheisille asutusalueille. Puistossa on myös laajempaan rataan kuuluvia frisbeegolf koreja. Nurmikenttien ja Lukkarinojan välissä kasvaa sekametsää, joka tarjoaa suojaisan paikan pikkulinnuille ja pieneliöille.

Ensimmäiset istutukset alueelle tehtiin 1970-luvulla kävelyteiden ja parkkipaikan rakentamisen yhteydessä. Näistä jäljellä on kaksi vuorimäntyaluetta sekä osa hiekkaparkkipaikan puista. Vuonna 2023 alueen etelälaitaan siirrettiin kaksi douglaskuusta, jotka olivat sitä ennen ehtineet kasvaa uurnalehdossa jo yli kymmenen vuoden ajan. Toinen korvattiin keväällä 2026 euroopanlehtikuusella.

1.	Douglaskuusi	Pseudotsuga menziesii
2.	Vuorimänty	Pinus mugo
3.	Amerikanjalopähkinä	Juglans cinerea
4.	Koristeomenapuu	Malus
5.	Puna-aasianomenapuu	
6.	Euroopan lehtikuusi	Larix decidua

